

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ شناسی

دوره پیش دانشگاهی

رشته علوم انسانی

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : تاریخ‌شناسی - ۳۰۲/۱

مؤلفان : محسن جعفری‌مذهب، مسعود جوادیان، عبدالرسول خیراندیش، محسن رستمی‌گورانی،

سیدحسین رضوی خراسانی، منصور صفت‌گل، جواد عباسی و مهدی فراهانی منفرد

با همکاری حشمت‌الله سلیمی

زیر نظر شورای برنامه‌ریزی گروه تاریخ

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹،

وبسایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سید احمد حسینی

طراح جلد : مریم کیوان

صفحه‌آرا : راحله زادفتح‌اله

حروفچین : فاطمه باقری‌مهر

مصحح : شاداب ارشادی، معصومه صابری

امور آماده‌سازی خبر : فاطمه پزشکی

امور فنی رایانه‌ای : حمید ثابت کلاچاهی، پیمان حبیب‌پور

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ بیستم ۱۳۹۴

حق چاپ محفوظ است.

دین‌های بزرگ پیامبران سابق و دین بسیار بزرگ اسلام در عین حالی که یک دستشان به کتاب‌های آسمانی و برای هدایت مردم [بود]، دست دیگر [شان] به اسلحه‌ها بود. ابراهیم خلیل سلام الله علیه با یک دست صحف را داشت و با دست دیگر تبر برای سرکوبی بت‌ها. موسای کلیم سلام الله علیه با یک دست تورات را داشت و با دست دیگر عصا، عصایی که فرعونیان را به خاک مذلت کشاند، عصایی که اژدها بود، عصایی که خیانتکاران را می‌بلعید. پیغمبر بزرگ اسلام با یک دست قرآن را داشت و با دست دیگر شمشیر، شمشیر برای سرکوبی خیانتکاران و قرآن برای هدایت. آنها که قابل هدایت بودند، قرآن راهنمای آنها بود و آنهایی که هدایت نمی‌شدند و توطئه‌گر بودند شمشیر بر سر آنها.

حضرت امام خمینی (ره)

فهرست

سخنی با دانش آموزان گرامی

سخنی با دبیران گرامی

درس اول	انسان و تاریخ	۱
درس دوم	زمان و اهمیت آن در تاریخ	۱۳
درس سوم	جغرافیا بستر تحولات تاریخی	۲۹
درس چهارم	دنیای پر رمز و راز افسانه‌ها و حماسه‌ها	۴۲
درس پنجم	آثار باستانی، مرز تاریک و روشن تاریخ	۵۶
درس ششم	سکه‌ها آینه گذشته‌ها	۷۴
درس هفتم	هنر و تاریخ	۸۴
درس هشتم	ادبیات و تاریخ	۹۶
درس نهم	سفرنامه، گشت و گذار در سرزمین‌ها	۱۱۷
درس دهم	زندگی‌نامه‌ها و تاریخ	۱۲۶
درس یازدهم	اسناد تاریخی	۱۳۶
درس دوازدهم	نشریه‌ها و تاریخ‌نویسی	۱۴۶
درس سیزدهم	مورخان و تاریخ ایران	۱۵۵
درس چهاردهم	مورخان و تاریخ جهان	۱۶۴

معلمان محترم، صاحب نظران، دانش آموزان عزیز و اولیای آنان می توانند نظر اصلاحی خود را در باره مطالب

این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۳۶۳/۱۵۸۵۵ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار (Email)

talif@talif.sch.ir / ارسال نمایند.

دفتر تألیف کتاب های درسی ابتدایی متوسطه نظری

سخنی با دانش آموزان گرامی

دانش آموزان گرامی، این کتاب هم چون کتاب های تاریخی که در سال های قبل خوانده اید، تاریخ سیاسی - اجتماعی ایران یا سایر کشورها نیست؛ این کتاب در پی ارائه مطالبی برای شناخت خود تاریخ است؛ علم تاریخ، مورخان و شیوه های پژوهش آنان، علوم مرتبط با تاریخ و... در این کتاب بررسی می شود.

تاریخ چگونه علمی است؟ چه رابطه ای با سایر علوم دارد؟ مورخان برای نوشتن مطالب تاریخی از چه شیوه هایی استفاده می کنند، منابع مورد استفاده مورخان در پژوهش های تاریخی چیست؟ این ها نمونه هایی از پرسش هایی است که در این کتاب با پاسخ آن آشنا می شوید.

برای فهم بهتر مطالب این کتاب، شایسته است کتاب های درسی سال های قبل را مرور کنید؛ هر چند مروری ذهنی و تخیلی. با مطالعه این کتاب هم آموخته های قبلی شما پایدارتر، معنادارتر و گسترده تر می شود و هم از علم تاریخ تصویری واقعی پیدا می کنید؛ در نتیجه برای ادامه یا عدم ادامه تحصیل در این رشته می توانید آگاهانه تصمیم بگیرید. اگر در سال های گذشته به هر علت از درس تاریخ دل خوشی نداشتید، پیش بینی می کنیم امسال از آن خوشتان بیاید! قبول ندارید؟ امتحان کنید!

همان گونه که می‌دانید کتاب تاریخ‌شناسی در میان کتاب‌های درسی تاریخ در دهه گذشته بیشترین رضایت مخاطبان را به همراه داشته و گاهی نو در عرصه تألیف کتاب‌های درسی به‌شمار می‌رود. با این حال این کتاب خالی از اشکال و ایراد نبود و تدریس آن در طول چندین سال (آن هم بدون تغییر) کاستی‌های آن را بر همگان آشکار کرده بود. به همین دلیل گروه تاریخ براساس رویه جاری در دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری، ابتدا به تهیه راهنمای درس تاریخ دوره پیش‌دانشگاهی اقدام کرد؛ و سپس با در نظر گرفتن نتیجه نظرسنجی مربوط به راهنما، به اصلاح راهنما اقدام کرد. کتاب حاضر براساس راهنمای مذکور تهیه شده است. همان گونه که می‌بینید، برخی از درس‌های این کتاب کاملاً جدیدالتألیف است؛ در برخی دیگر اصلاحاتی انجام شده و برخی نیز در هم ادغام شده‌اند. ضمن آرزوی توفیق برای شما، لازم می‌دانیم درباره تدریس این کتاب نکاتی را به شرح ذیل یادآوری نماییم:

۱- از جمله اهداف دوره پیش‌دانشگاهی تعمیق آموزش دروس تخصصی دوره دبیرستان و فراهم آوردن زمینه مناسب و آمادگی لازم جهت ادامه تحصیل در دوره‌های آموزش عالی است. در برنامه‌ریزی، طراحی و تألیف کتاب حاضر، کوشش شده است که حتی‌الامکان اهداف مذکور جامه عمل بپوشد.

۲- امروزه برنامه ریزان درسی و صاحب نظران تعلیم و تربیت به دلیل تراکم و گسترده‌ی روزافزون اطلاعات در عصر حاضر، فراگیری روش آموزش را بر ارائه اطلاعات مربوط به هر رشته از دانش بشری مقدم می‌دانند و بر این امر تأکید می‌ورزند. تألیف کتاب حاضر، گاهی در این باره به شمار می‌رود.

۳- با توجه به بند یکم، توصیه می‌شود از دانش‌آموزان خواسته شود، کتاب‌های درسی تاریخ سال‌های گذشته خود را یک بار دیگر مرور نمایند تا در یادگیری مباحث این کتاب توفیق بیشتری یابند.

۴- در تدریس هر درس از وسایل کمک آموزشی مربوط به مباحث درس استفاده شود. در درس‌های پنجم و هفتم بازدید از اماکن تاریخی و موزه‌ها باید به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد.

۵- با توجه به این که در ارزشیابی درس‌های دوره پیش‌دانشگاهی ۵ نمره به فعالیت‌های کلاسی دانش‌آموزان اختصاص داده شده است، توصیه می‌شود همکاران محترم قسمت‌های اندیشه و جست‌وجو را جدی بگیرند.

۶- انجام تمامی فعالیت‌هایی که با عنوان «اندیشه و جست‌وجو» ارائه شده الزامی و اجباری نیست بلکه همکاران گرامی با توجه به مقتضیات زمانی و مکانی می‌توانند انجام برخی از آنها را از دانش‌آموزان بخواهند. حتی می‌توان انجام برخی از آنها را به صورت گروهی از ایشان خواست.

۷- از مطالبی که با حروف ایرانیک و زمینه رنگی چاپ شده است سؤال طرح نشود. (نظیر خلاصه شاهنامه در درس ۴)

۸- تصاویر، نقشه‌ها و نمودارهای کتاب هر کدام پیامی را دربردارند، بنابراین دقت و اندیشیدن درباره آنها در فرآیند تدریس و یادگیری ضروری است.

۹- به دلیل تخصصی بودن مباحث این کتاب، توصیه می‌کنیم دبیران غیرمتخصص از تدریس آن بپرهیزند.

گروه تاریخ دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری